

ICONARP
International Journal of Architecture and Planning
Volume 1 , Issue 2, pp:101-131.
ISSN: 2147-9380
availableonline at: www.iconarp.com

ICONARP

Ev: Kadın Büyürken...

Şengül ÖYMEN GÜR
Şengül YALÇINKAYA EROL

Abstract

Discourses on woman/space relations boomed in the 90s. The fundamental reason was to give support to the Feminist Movement. This trend which has had feeble effect on architectural design remained controversial. The comprehensive research expounded in this article which was based on an open-ended questionnaire that targeted at determining the gender roles at home, applied to female subjects who simulated the national demographics, clearly demonstrated that the home experience of an average Turkish woman basically consists of kitchens; the female who runs the house does not really have a place for herself at home. However she does not perceive her restrained, secondary role an issue worthy of struggling to change and she grants spaces for recreation and study to the male. The well-established civil laws conducive for equality has not changed this disturbing situation and do not seem to do so in the near future.

Anahtar Kelimeler:

Mekan, cinsellik, kadın, ev, tasarım

Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR
Beykent University, Faculty of
Engineering and Architecture,
Department of Architecture, İstanbul,
Turkey E-mail: sengul@gur.com,
senguloymen@beykent.edu.tr

Yrd.Doç.Dr.Şengül YALÇINKAYA EROL
Karadeniz Technical University, Faculty
of Architecture, Department of Interior
Design, Trabzon, Turkey
E-mail: sengulyk@yahoo.com

Özet

90'lı yıllar kadın/mekân ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar ve yazılan yazıların patlama yılları oldu. Bunun temel nedeni Feminist propagandalara mesleki açıdan destek verme arzusuuydu. Gerçekte bu akımın doğrudan mimari tasarımı etkilemedeki rolü tartışılabilir olarak kaldı. Burada aktarılan geniş kapsamlı araştırmada ülkemiz demografisini taklit eden kalabalık bir kadın nüfusunun evdeki cinsiyet rollerini belirlemeye yönelik yapılan açık uçlu bir anket vasıtasıyla incelenmesinden, ortalama bir Türk kadınının ev deneyiminin büyük ölçüde mutfaktan ibaret olduğu, evi yöneten kadının aslında evde kendi yeri olmadığı ortaya çıkmıştır. Kadının bu sindirilmiş ikincil rolü, uğruna mücadele verilecek bir konu gibi algılamadığı, evin dinlenme ve entelektüel etkinliklere ayrılan mekânlarını zaten evin erkeğine uygun gördüğü, ülkemizdeki mevcut eşitlik yasalarının aile ve konut söz konusu olunca bu dengesiz durumu değiştirmedeği ve kolay kolay değiştiremeyeceği sonucuna varılmıştır.

CİNSELLİK VE MEKAN

90'lı yıllar kadın/mekân ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar ve yazılan yazıların patlama yılları oldu. Ben mekâna gösterilen tepkilerde cinsiyet farklılığına çok önceleri değinmişim (1979). Kanımca çevre/davranış araştırmalarında önemli bir bakış açısına da böylece işaret etmişim. 90'lı yıllarda olgu farklı bir mecraya sürüklendi. Bunun temel nedeni Feminist propagandalara mesleki açıdan destek verme arzusuuydu. Çünkü bu akımın doğrudan mimari tasarımı etkilemedeki rolü tartışılabilir olarak kaldı.

Kadın/mekân araştırmalarının en büyük dayanağı Erik Erikson'un çeşitli yıllarda ortaya koyduğu değerli ve özgün saptamalarıdır (1950, 1968, 1975). Özellikle cinsiyetler arası farkları vurguladığı "Genital Modes and Spatial Abilities" konulu bir bölümde (1968), kız çocuklarının rahmi taklit eden kapalı ve barışçıl binalar tasarladığını, oğlanların ise kendi organlarını taklit eden atılgan dikey kule ve duvarlar tasarladığına değinmiştir. Çalışmaları bir süre tasarımcıların dikkatini çekmediyse de birkaç öncü yapıt sözü geçen yıllarda mesleki ilgiyi bu noktaya çekti.

Bu makalenin ağırlık noktasına en uzak olandan başlayarak bu dönemlerde biriken mekân ve cinsiyet farkları çalışmalarının sınıflamasını aşağıdaki gibi yapmak olanaklıdır:

1. Mimari uygulamada kadının çekinik kalması-bırakılması
2. Tasarıma yaklaşımda kadın/erkek farkları
3. Cinsellik ve tasarımda biçimsel analogiler
4. Modern öncesinde ve Modern Mimaride kadın ve ev
5. Kadın/erkek kişilik farkları ve mekânları algılayış biçimleri
6. Kadın ve kültür
7. Küreselleşme, kadının evrimi ve yasal düzenlemeler

*Sarhoş oldum da
Seni hatırladım yine;
Sol elim,
Acemi elim,
Zavallı elim!*

Orhan Veli Kanık

Mimari Uygulamada Kadının Çekinik Kalması-Bırakılması

Bu çalışmada pek üstünde durulmayacak olmakla birlikte mimaride kadın, bir yanda üreten diğer yanda tüketen kadın olarak ele alınabilir. Mimariyi üreten kadın varoldukça özneleşir, özneleştikçe varolur. Mimariyi tüketen kadın tasarım süreci içinde çoklukla nesnedir. Ne zaman ki birçok kentsel ve mimari tasarım konularına kadın kullanıcının katılımı sağlanır o zaman o da işin belli ölçüde öznesi olma durumuna yükselir (Gür ve Aşık, 2004).

Özne kadın bu gün belki birçok ülkeden ziyade ülkemizde bir varoluştur. Sadece devletin ve özel girişimin tasarım masalarında, göreceli olarak pasif görevlerde istihdam edilmemekte, proje uygulama, tespit, denetim, araştırma ve eğitim gibi bir zamanlar erkeğe yakıştırılan (!) çok çeşitli roller üstlenmektedir. Bu şekilde istihdam edilmiş Türk kadını sayısının, elimizde istatistik veriler olmasa da birçok Avrupa ülkesinin ve özellikle ABD'nin çok üstünde olduğu tahmin edilmektedir. Birçok yarışma ve uygulama projesinde, adı ikinci yazılsa da kadınların birincil sorumluluklar almış oldukları bilinmektedir. Örtük kalmaları göklerde yazılmış geleneklere dayandırılabilir. Önceden 'ben artık eşimin fotoğrafçısı gibi yanında dolaşıyorum' diyen, 81 yaşındaki Denise Scott Brown bile sonunda isyan etti: "Üstünden 22 yıl geçtikten sonra geçen ay mimarlıkta kadınlar ödülleri dağıtıldığı bir seremonide "1991 Pritzker Ödülünün yaşamı boyunca birlikte çalıştığı kocası Rober Venturi ile paylaştırılmasının zamanı geldiğini söyledi".¹ Bunun üzerine söz konusu ödül kapsamına Scott-Brown'ın da alınması için Harvard'lı öğrenciler imza kampanyası başlattılar. Bu isyan bazı şeyleri yavaştan da olsa değiştirecektir.

Bu gün uygulamada kadın/erkek açısından bazı farklar vardır: Tasarım sürecinde ve tasarım yönetimi sürecinde istihdam edildiği mimari büro tarafından kadına biçilen rol çok olumludur. Girişim ve ihale sürecinde mimari büro tarafından verilen hizmetlerde ise kadın etkin değildir.

İnşaat sürecinde mimari büro tarafından verilen hizmetlerde (kontrollük, hak edişler, yüklenici tarafından verilen dokümanların teslim alınması, işteki değişiklikler, inşaatın kapanışı vb.) kadına biçilen rol yavaş yavaş değişmektedir. Genel olarak, kadınların kendi hesabına çalışma oranları konusunda Türkiye, OECD ortalamasının çok altında bir orana sahiptir (%25.8). İşsizlik oranında da OECD ülkeleri ortalamasının çok altında olmakla beraber burada cinsiyetler arasındaki fark sadece %10'dur. Ülkemiz "Çalışma Çağındaki Kadın ve Erkeklerin İstihdam Oranı" konusunda OECD ülkeleri arasında 2004 yılında sonuncudur. Burada kadın/erkek farkı da çok yüksektir (%24.32; %67.67). Seçilmiş ülkelerde küresel cinsiyet ayrımı endeksi sıralamasında ülkemizin çok kötü durumda

(1)Robin Pogrebin, "Partner Without the Prize", *The New York Times*, April 17, 2013: http://www.nytimes.com/2013/04/18/arts/design/bid-for-pritzker-prize-to-acknowledge-denise-scott-brown.html?_r=0

olmasının nedeni kültürel ve dini geleneklere bağlanabilir, çünkü aslında seçilmiş ülkelerde eşdeğer işte çalışanlarda kadın-erkek ücret eşitliği açısından bakıldığında Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yerinde yasal düzenlemeler nedeniyle ülkemiz bu açıdan iyi durumda görünmektedir (Tablo 1).²

Tablo 1.
Seçilmiş Ülkelerde Eşdeğer İşte Çalışanlarda Kadın-Erkek Ücret Eşitliği

ÜLKELER	Sıra No.
Finlandiya	26
İrlanda	27
Kanada	28
İsveç	31
ABD	37
Danimarka	41
Norveç	42
Avustralya	45
Portekiz	50
Hollanda	51
TÜRKİYE	54
Romanya	57
İngiltere	58
Yeni Zelanda	59
Hindistan	62
Japonya	63
İsviçre	64
Almanya	66
Yunanistan	67
Çin	68
Bulgaristan	77
Rusya	80
Belçika	82
Meksika	91
İtalya	93
Macaristan	95
Arjantin	96
Çek Cumhuriyeti	97
Brezilya	98
Şili	100
Avusturya	104
Güney Kore	105
Polonya	108
Fransa	109
İspanya	110
Toplam Ülke Sayısı	115

Tasarıma Yaklaşımda Kadın/Erkek Farkları

Kadın mimarın gündeme gelmesiyle tasarımda kadın/erkek farklarına da değinmek olanaklı oldu. 'Nazik, utangaç ve çekingen' tasarımlar kadın ile özdeşleştirilirken, 'güçlü, sert, düşey ve fallik biçimler' erkekle özdeşleştirildi (Chase, 1996). Modern bir mimar olmasına karşın Richard Neutra'nın villaları da hep zarif ve kadınsı bulunmuştur.

Önce Theano isimli bir kadın tarafından formüle edilen ama hocası Pythagoras'a mal edilen *altın oran* bir çizginin, büyük parçasının bütüne oranının küçük parçanın büyük parçaya oranına eşit olduğu biçimde iki parçaya bölünmesinden elde edilen bir orandır. Geometrik düzlemde kurgulandığında bütün Rönesans'ın üstüne inşa edildiği logaritmik spirali ortaya çıkarır. Gerek Theano ve gerekse Pythagoras Doryandı. Vitruvius'a göre,

Dorik sütun, sert ve kaba erkeği temsil eden Etrüsk sütun ile güçlü ve yönetici kadını temsil eden İyon sütun arasında duran *bakımlı, altın oranlara sahip*³ bir erkek temsiliydi. Süssüzdü, sadeydi. O tarihten beri süs mimarlığın tartışmalı ikincil bir ögesi olarak kadınla özdeşleştirilmiş ve çoklukla dışlanmış (Schor, 1987). Osmanlı evlerinin çatı kenarlarında sarkıt gibi dizilen ahşap süsün *yaşmak* olarak anılması da bir rastlantı olamaz.

Paris'teki Bon Marché'nin Louis Sullivan tarafından Şikago'da tasarlanan Slezinger&Mayer binasına model oluşturduğu söylenir (Bloomer, 1992). Kanımca, Sullivan bu binanın genel biçiminden çok Art Nouveau giriş levhasından etkilenmiş, üstün yapı bilgisinin yanı sıra Art Nouveau denemelere girişmiştir. Yapılarıyla çağdaşlarını yapı gereçlerinin ve yapım yöntemlerinin kullanımı ve işlevin mimarlıktaki yeri konusunda düşündürmüş, çağını olduğu kadar ilerisini de etkilemiştir. Sullivan, bu yaklaşımıyla Chicago Okulu'nun yenilikçi kanadının en önemli ismidir. Sadece sözü edilen binada değil, ünlü Oditoryumunda, Carson-Pirie & Scott ve Guaranty binalarında birçok yerde eşine ender rastlanır Art Nouveau tasarımlar yapmıştır. Frank Lloyd Wright'ın mentorlarından birisi olan Sullivan'ın Wright'a yakınlığı bilinir, hatta aralarında bir çekim olduğu ima edilir (Gill, 1987). Tam da bu nedenle Loos Amerika'da Sullivan'ın çalışmalarını gördükten sonra süsün suç olduğunu ilan etmiştir.⁴ Suç olan süs müdür yoksa erkekte süsün eşcinsellikle eşleştirilmesi midir?

Güçlü biçim ve zayıf biçim (süs) tartışmasına Eisenman da katılır (1991). Yapı, işlev ve anlam ilişkileri içinde geleneksel süsün açıklayıcı ve belirleyici olmadığından sözle, mimarlıkta asal anlamın güçlü biçimlerde saklı olduğunu öne sürmüştür. Bugün mimarlığın kendisinin bir medya olduğundan bahisle iletilmek istenen anlamın mimar tarafından kurgulanmasının daha yaratıcı sonuçlara götüreceğini ileri sürmüş ve Yapıbozumcu Mimariyi savunmuştur. Söyleminin karşısında 'mimari yararın onun tarafından anlaşılması' şeklinde ciddi eleştirirler olsa da süsü cinsiyetsiz olarak okuduğu bellidir.

Cinsellik ve Tasarımda Biçimsel Analojiler

Tasarım olgusunun hizmet götürdüğü nesne kadın Modernist/Postmodern/Feminist söylemler kapsamında başlıca iki biçimde gündeme getirilmektedir: 1. Metaforik, 2. Pragmatik (Gür ve Aşık, 2004).

Radikal feminizmin en çok üzerinde durduğu ve tepki gösterdiği, kadının bedensel ve cinsel olarak medyalanması konusu mimarlıkta çeşitli metaforik (değişmeceli) biçimlerde işlenmiştir: Analojik (benzetmeci), metonimik (düz değişmeceli) ve alegorik (eğretilemeli) yaklaşımlar bunların başlıcalarıdır. Gerçekte, tarih boyunca kadının cinsel, toplumsal ve kozmik

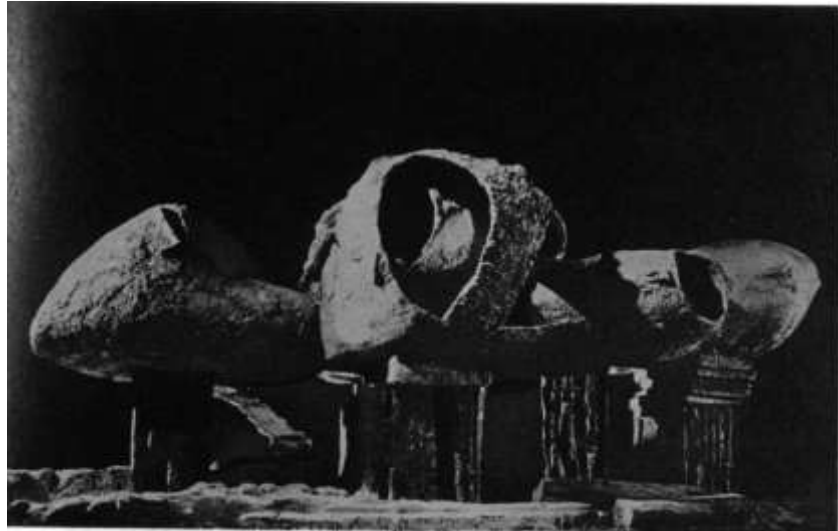
(3) Yazarın notu

(4) İlk kez 1910 yılında "Ornament and Crime" manifestosunda dillendirdiği bu görüşler daha sonra derlenmiştir (bkz. Adolf Opel)

özelliklerinin konu edilmesine en çok sanatlarda rastlanır ama bunlar ikonik tasarımlardır (a.g.y).

Analojik (Benzetmeci, teşbih) yaklaşımlarda erkek güçlü ve egemen biçim, kadın ise zarif ve dinamik biçimdir (Hasol, 1998). Değişmece türleri arasında 'benzeyen' ve 'benzetilen' ile kurulan benzetmeye (teşbihe) edebiyatta da rastlanmakta ve bunlar bazen bitmiş ve kullanımda olan tarihi binalarla ilgili olabilmektedir. Örneğin, Victor Hugo, Notre-Dame de Paris adlı romanında, Paris' in bu ünlü gotik katedralini, "katedrallerimizin yaşlı kraliçesi" olarak nitelemiştir. Claude Roy' a göre ise, o bina "seçkin ve asil olmaktan çok, halka yakın, eli açık bir kadına benzer". Bir başka Fransız yazar, Claude Farrère Ayasofya'yı "şişman, pasaklı,, çığ bir kırmızıya ve sarıya boyanmış hali vakti yerinde ama süslenmeyi bilmeyen bir köylü kadın" olarak tanımlamıştır (Tümer, 1999: 94).

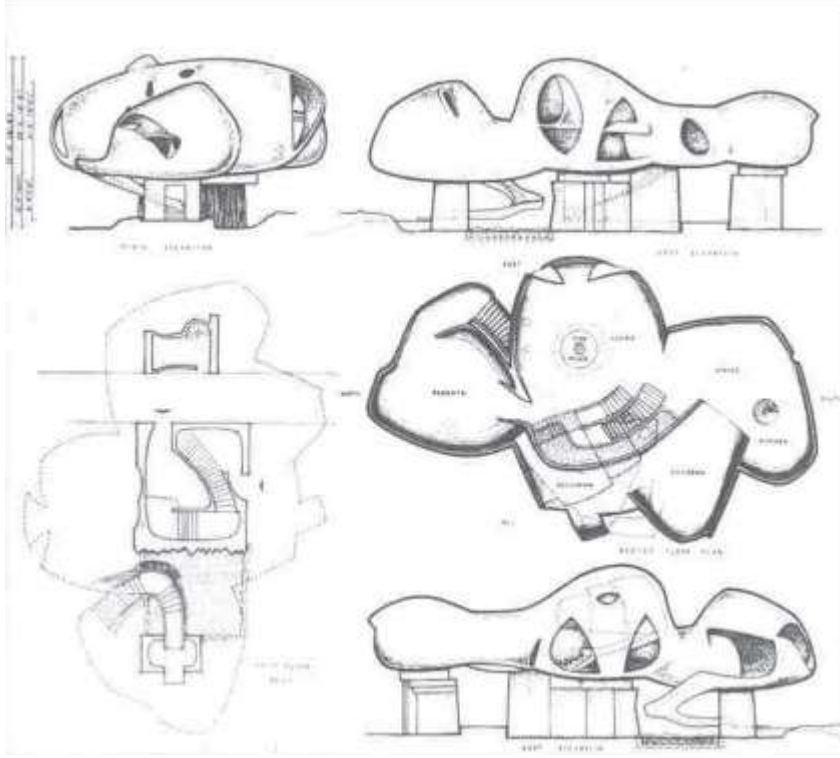
Metonimik (düz değişmeceli) yaklaşımlarda kendi anlamının dışında kullanılan söz ile sözün gerçek anlamı arasında bir ilişkinin kurulması gerekir. Bir söz böylece diğerinin yerine durur. Viyanalı mimar Frederick Kiesler, Le Corbusier'in makine rasyoneline karşı evin sonsuzluk ve tamamlanmamışlığına imada bulunarak kadın bedeninin kıvrak geçişlerini "Sonsuz Ev" adını verdiği bir yapıda ifade etmeye çalışmıştır. Bu metonomide, 'kadın bedeni=sonsuz ev'dir.

Resim 1.
Sonsuz ev
(Frederick Kiesler, 1925)

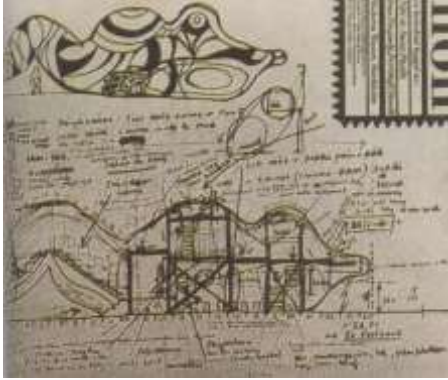
Resim 1.

Çok görkemli olduğu için katedral diye anılan Hon Binasında kadın bedeni ve bina formu tam anlamıyla metonimik bir ilişki içindedirler. "Hon'un yatışı, cinsel ilişki kurmak ya da doğum yapmak için bekleyen bir kadının yatışıdır" (Tümer, 1999: 97). Burada 'kadın bedeni ve işlevleri=çok amaçlı bina'dır.

Resim 2.
Sonsuz ev
(Frederick Kiesler, 1925)

Resim 2.

Resim 3.
Niki de Saint- Phale, Jean
Tinguely ve Per Olof
Ultvedt'in oluşturdukları
Hon Katedral'in ilk
eskizlerinden biri
(Stockhom, 1925)
(G. Tümer).

Resim 3.

Alegorik (eğretilemeci) yaklaşımlar varsayımsaldır. Bunlarda kadın formlar zayıf, kararsız, iddiasız, bitmemişlik hissi uyandıran, eklemeler yapmaya (üremeye) açık formlardır. Salt 'benzeyen'in kullanıldığı değişmeceler ise açık eğretilemelerdir. Örneğin, Karyaditlerde kullanılan çoklukla kadın, ender olarak yaşlı erkek formu, ülkenin savaşta yenik düştüğü ve kadınların bu yükü taşıdığını ifade eder. Sanat alanındaki örneklerin bir kısmında kadının belli özellikleri abartılarak ele alınmış olup yine bir değişmece türü olan abartmaya örnektirler. Artemis kadının doğurganlığını ve dolayısıyla bereketini anlatan bir

simgeselliğe büründürülmüştür. Mimaride kadın bedeninin işlevlerinin abartılmasına ilişkin bir alegoriye işaret edilmemiştir, ama bence, Frank Gehry'nin Bilbao'daki ünlü Guggenheim müzesi dik açılı ve organik formların bir sentezi olarak sıra dışı bir birleşme alegorisi sayılabilir.

Diğer yandan gökdelenler ataerkil sembolizmin örnekleri olarak anılırlar; 'büyük', "dikilmiş', 'güçlü' gibi erkeksi analogilerle betimlenirler. Richard Payne Knight'ın kuramsal çabalarını bu sayıltı üzerinden okuma çabasına giren Ponte (1992), 'Knight'ın özgün ve doğaya yaslanan dinlerin sanatlarında cinselliğin büyük rahatlıkla temsil edilmiş olduğunu kusursuz bir biçimde kanıtlamış olduğunu' göstermiştir. Knight'a göre Fallosantrik sanatın ve mimarlığın örneklerine neredeyse tüm dünyada rastlamak olanaklıdır. Kadın bulunmak zorunda olduğu konuma bağlı ve neredeyse hareketsizken erkek özgürce hareket eder, yükselir, dikilir, coşar, çağlar (Morris, 1992).

Büyük İskender'in eşcinselliği apaçık ve doğal sayılabilirken kadınsı özellikle sinema sanatında, gizem ve korku ile karıştırılarak verilir ve maskelenecek kadar sakıncalıdır. Zaten kadının kendisi bu davranış biçimi konusunda ikirciklidir; kendi değerleri ile annesinin ona telkin ettiği değerler sürekli çarpışma halindedir (Mulvey, 1992). Ancak bu kavrayışta büyük ilerlemeler yaşanmış ve Türk filmciliği bile konuda özgürleşimci örnekler vermiştir. Bu noktada White, kadının ekranda kendini izlerken yine kadınsı değerlerle kendini izlemekte olduğundan bahisle 'kadının kendini izlerken nasıl hissettiğini değil kadını izleyen erkeğin yerine kendini koyarak onun gibi hissetmeye çalışması genel algıyı etkime konusunda çok daha önemlidir' demiştir (1992). Bu düşündürücüdür.

Modern Öncesinde ve Modern Mimaride Kadın ve Ev

Bir kadın tarafından kaleme alınmış ve yorumlanmış hiçbir kutsal kitap yoktur. Kuran'da Nisa Suresi 34. Ayet kadının öğretilerinden olduğundan ve evcilleştirilmesi gerektiğinden, isyan eder ya da inat ederse dövülmesinin olanaklı olduğundan söz eder. Bu Xenophon'un Oeconomicus'undan yaklaşık 150 yıl sonradır. Xenophon'un öğretisi cinsiyet farklarını hem doğallaştırır hem mekânsallaştırır. O, çok açık bir dille kadının ve erkeğin yerini belirleyerek kadının yerinin evinin içi olduğundan bahisle, kadının önce şeyleri ve düzeni öğrenmesi, evini yönetmesi gerektiğini buyurur. Erkeğin yeri evin dışıdır. Evi koruyup kollamak, besin temin etmekle yükümlüdür. Yerler o kadar bellidir ki herhangi bir kafa karışıklığına izin vermez. Kitapta 'Evde oturan erkek yavaş yavaş efemine olur ve zihni bulanıp zayıflamaya başlar; kadın ise tuhaftır ki dışarı çıktığında erkeksi olmaz, tersine, dikkat çekerek bir seks objesine dönüşür' denmektedir. Aslında bu ayırım Hristiyanlık öncesi eski Grek

evlerinde de vardı. Vitruvius çok doğal ve çoktan kabullenilmiş bir dille evin nasıl kullanıldığını betimler. Kullanım açısından Roma evi de bundan pek farklı değildir zaten. Ev, ataerkil değerlerin sindirilmesinin sosyal aracıdır. Bir sosyal kontrol ve rejim biçimidir ev, soy sürdürmenin mekânıdır ve soyu sürdürülecek olan erkektir.

Rönesans'ın ünlü kuramcısı Leon Battista Alberti de bu geleneği "sorgulanamaz bir adet" olarak algılamış, önce Della Famiglia'da evin tasarımına hiç değinmeden aile üzerine yazarken tıpkı Xenophon gibi erkek devingenliğinin karşısına getirip evin içinde kanı donmuş kadını koymuştur. Erkek kadına yaraşır işlere asla yanaşmamalıdır. 'Bir kadının kimliği ona dayatılan koşullara boyun eğmektir'.⁵ Çok yakınlarıyla paylaşmadıkça kadının masada bile yeri yoktur. Kadın hasta ve hamile olduğu zaman kocasını rahatsız etmesin diye ayrı bir odada yatar. Erkek çocuklar uzak bir köşede güçlü bir odada yatarken, kız çocuklar hizmetlilerle birlikte bakıcıya bitişik giyinme odasında, misafirler ise hemen giriş rüzgârlığının yanındaki odada yatarlar.⁶ İskandinav ülkelerinde de benzer bir gelenek sofranın düzeninde uygulanırdı, baba masanın başında, erkek çocuklar sabit sofada, kız çocuklar taburelerde, anne ise babadan en uzak köşede kızları gibi bir taburede otururdu. Ülkemizde kadının geleneksel yerini en iyi Nazım Hikmet tanımlamıştır:

*"ve kadınlar
bizim kadınlarımız:
korkunç ve mübarek elleri
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yârımız
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri
Öküzümüzden sonra gelen"*

Bu durumda mimarın görevi kadının cinselliğinin denetim altında tutulmasıdır; kızların ırzı ve kadının iffeti korunmalıdır. Eşikler, odalar, peçeler, sokaklar, yataklar ve hijyen buna göre anlam kazanırlar. Özetle, Modern öncesinde kadının erdemi evden ayrı tutulamazdı. Mitler, hukuk düzeni, giyim ve hitap kodları, yazı biçimleri, batıl inançlar gibi belirli mekânlara kod getiren her şey bunu pekiştiren diğer düzenlemelerdi. Başka türlü söylersek, mekânlar sınıflanabilir ama bu sınıflama mekâna basitçe atfedilen kategorik bir sistem değildir; tersine mekânın yazgısıdır; ondan peyda olur.

Konutta bedensel cinsiyete dayalı ayrımcı geleneği biraz daha örneklemek gerekirse; Berberi evlerinde aydınlık mekânların erkeğin yeri, karanlık mekânların kadının yeri

(5) Alberti, Della Famiglia (1432), 3. Kitap, s.207.

(6) Alberti, De re aedificatoria (1452, Ten Books on Architecture). De re aedificatoria. On the art of building in ten books. Joseph Rykwert, Robert Tavernor ve Neil Leach (çev). Cambridge, Mass.: MIT Press, 1988.

olduğunu söylemek olanaklıdır. Üst katlar erkeklerin ve konuklarının yeri olarak değerlendirilirken alt katlar, ahır ve ağıllarla ilişkili olanlar kadının yeridir (Bourdieu, 1978). Cezayir’de Cashbah evlerinde bunu tersi de görülmektedir. Önemli olan bağlantının nereyle kurulduğudur. Sokakla temas eden odalar erkeğe aittir demek daha kabul edilebilir bir genelleme olur. Yunan evlerinde (Yerania) kadının mutfakta besin maddelerini işleme önemli bir üretim sürecidir. İç ve pişmiş olan kadınsı, dış ve çiğ olan erkeksidir. Anadolu evlerinde örtme, direklik, hayat veya dış sofa olarak anılan mekânlar evin kadın/erkek ayrımında menteşe görevi yaparlar; başoda, gözde, közde, cihannüma şeklinde anılan mekânlar sadece evin erkeği ve onun konuklarına ayrılır. Kentsel evlerde haremlik/selamlık ayrımı zaten mekânlara ad verecek kadar güçlü olan bir ayrımcı anlayışın mekânsal izdüşümüdür.

Birçok kültürün geleneksel kodlarında sağ kol ve el erkeği, sol kol ve el kadını temsil eder. God Shiva’nın sağ eli erkek, sol eli kadın elidir. İslam’da da sol el taret elidir. Tapınaklara sağ adımla çıkılır ve tek sayıda basamaktan oluşan tapınak merdiven düzenlemesinde giriş platformuna sağ ayakla varılır. Evlerde ön her zaman güç ve erdemliliği arka ise özel ve dünyevi olanı temsil etmiştir. Atların ağılı Kars evlerinde arka cephe ve bahçeden işler. Hizmetliler gerek Doğu’da gerekse Batı’da arka kapıyı kullanırlar.

Modern dönemlerde yaşanan sosyal ve siyasal değişimler, hızlı ve ikinci elden ev üretimleri, vb. gibi nedenler Modernleşmenin hedefleri arasında görülme de bazı kuralları esnetmiştir. Modern’in biyolojik insanı evrensel ve cinsiyetsizdir. Modern dönemlerde yavaş yavaş mekânsal cinsiyet ayrımının kırırdandığına dair belirtiler görülmektedir (Ingraham, 1992). Örneğin, kadının evdeki yerini, pencereye arkası dönük, sürekli evin içini gözetleyen ve evsel tiyatroyu denetim altında tutan bir *tiyatroyu locası* gibi tasarlayan süs düşmanı Adolf Loos’a karşın, evin pencere ve yırtıklarını bir kentsel tablonun sınırları gibi tasarlayan Le Corbusier adını yazmıştır cinsiyetsiz Modern Mimarlığa. Ama flanör Parizyen kadınıyla ünlü Paris’in bu durumda bütün havasını yitirmesi de olanak dâhilindedir; ‘Modernite Paris’te derin bir boşluk yaratmıştır’ diyor Nesbit (1992).

Diğer yandan mekânsal cinsiyet kavramı çeşitli mimari dönemlerin gravür ve fotoğraflarından da izlenebilir. Genellikle iç ve dışı aynı anda gösteren fotoğraflarda kadın içte, erkek dıştadır; kadın arkası bakana dönük biçimde erkeğini izlerken, erkek dışarıyı izlemektedir. Çalışma odalarından alınan Modern fotoğraflarda kullanılan pipo, fötr şapka gibi ayrıntılar mekânın erkeğe aidiyetinin simgeleri olarak boy gösterirken, mutfakta yarım kalmış bir örgü kadının yerini temsil etmektedir

(Colomina, 1992). Kadın/erkek kişilik farkları göklere yazılmış gibidir.

Kadın/Erkek Kişilik Farkları ve Mekânları Algılayış Biçimleri

Bugüne kadar yapılmış yayınlarda kadının iç ile özdeşleştirildiği, erkeğin dışla bir tutulduğu bilinmektedir. Kadın ve erkek arasında kişilik ve davranış farkları sıfatlar düzeyinde şöyle ifade edilmiştir: Erkek, maceracı, atılgan, deneyci, keşfedici, bedeni harekete eğilimli, kendini daha rahat ifade etmeye yatkın, başkalarıyla haklarının kesişmeme noktasında titiz bir varlıktır. Kadın ise sınırlamaları kabul eden, katı ve bilindik kuralları benimseyen, kendini ifade etmede tutuk, daha çok başkalarının görüşlerini almaya ve benimsemeye eğilimli, yaşamla deneyime girmekten ürken bir varlıktır (Weissman, 1992). Erkek sınırları belirli bir yere (territory) egemen olmaya eğilimliken kadın kişisel mekânını (personal space) korumaya eğilimlidir (a.g.y). Erkek çocukların odaları da tıpkı babalarının gibi kitap raflarıyla döşenir; oysa kızların odaları süs eşyaları ve biblolarla doludur, ayrıntılar onlar için önemlidir (Tognoli, 1980; 1982). Kızların odası mahrem sayılır, vurulmadan girilmezken erkeklerin odasına rahatlıkla girilir (Ho, 1992).

İki cinsiyet mekânı farklı algılar (Appleyard, 1970; Everitt ve Cadwaller, 1972; Orleans ve Schmit, 1972). Kent içinde kadınlar daha az dolaştığı için bilişsel şemalarını yansıtan imge haritaları zayıf, kararsız ve kopukluklarla doludur. Oysa erkeklerin imge haritaları yollar etrafında örgütlenmiştir. Bu bilgi tam 41 yaşındadır. O günden bugüne çok şey değişmiştir. Ancak değişim farklı ülkelerde ve farklı sosyal sınıflarda çok farklı yaşandığı için bilgi yine de nüfusların bir kısmı için geçerli olabilir. Ayrıca biliş haritaları ilgiyi ve algıda önceliği de yansıtırlar. Ev alışverişini kadınlar yaptığı için hangi mağazaların nerede olduğu, ucuz pazarların yeri onları daha fazla ilgilendiriyor olabilir. Dolayısıyla bu saptamayı birçok başka açıdan da gözden geçirmek gerekebilir. Sonuç kadının yeteneksizliği veya dikkatsizliği anlamına gelmemelidir.

Kadın geleneksel olarak evden sorumlu kişi olduğundan evin her mekânı onun mekânsal algı kapsamı içindedir. Erkeğin algı boyutu içinde olan mekânlar ise çalışma odası, varsa bodrum veya çatı arasındaki atölyesidir. Bu odaklanmış algı erkeğin ofis alanında da sürer. Onu ilgilendiren sadece kendi odasıdır, diğer alanlara ve çevresel sorunlara pek aldırış etmez. Kadının evdeki ayrıntılı anlayışı ofisine de yansır. Odası arınık olmak yerine çok sayıda ayrıntı, fotoğraf ve biblolarla doludur. Bütün çevresel konulara o denli duyarlıdır ki çevresel hareketlerde de önemli roller üstlenir (Ho, 1992).

Kadınların iş hayatına atılma oranı yükseldikçe onların da evde özel bir alana gereksinimleri artmaktadır. Aslında bu açıdan bakıldığında kadın evin tüm mekânlarından sorumlu durumda olsa da kendine ait bir odası yoktur. Evde odası olmayan tek birey odur aslında. Bu konudaki talebi gün geçtikçe artmaktadır.

Erkekler ve kadınlar evlerinin çeşitli mekânlarına yönelik sorgulandıklarında, ortaya kadınların yaşama alanını daha büyük istedikleri, sıkışıklıktan şikâyet ettikleri görülürken mutfaklarında üst üste birçok etkinlikten söz ederler (Bahadır, 1998; Zorlu ve Sağsöz, 2010). Erkekler ise mutfağı yemek yedikleri yer olarak tanırlar. Ancak evin tamir ve bakım isteyen bölümlerinden birinci derecede bilgi sahibidirler. Örneğin erkekler sinek telinin değiştirmeyi planlarken kadınlar tabak takımını değiştirmeyi düşleyebilirler. Ama sonuçta her iki cins de evlerine karşı duyarlıdırlar. Hep daha iyi olması için farklı farklı da olsa projeleri vardır (Tognoli, 1980). Acaba kadın ve erkeğin mekânı algılama biçimindeki farkların bir kısmı öğrenilmiş bir kısmı Jungvari kalıtsal olabilir mi?

Kadın ve Kültür

Foucault (1959) gerçeklik ve anlamın tarihsel söylemlere ve bunların üretilmesinde geçerli olmuş pratik araçlara dayandığını savunmuştur. Bourdieu (1985) simgeler dizgesinin nasıl oluştuğunu etkileyici bir biçimde kanıtlamış; ne kadar dayanıklı olduklarını ve bir kültürün sürdürülmesinde ne denli önemli olduklarını göstermiştir. Bu temsil ve simgeler bireysel varoluşumuzu öncelerler. Geliştirdiğimiz sanatlar ve mimari sosyal mayamızı, örgütlenme biçimlerimizi, kurumlarımızı, vb. temsil eder. Bourdieu'nun ürettiği "habitus" ve "doxa" gibi terimler, toplumların ve etnik grupların dünya görüşü formasyonunda din, politika ve ekonominin nasıl belirleyici olduğunu açıklamada kullandığı terimlerdir. Bourdieu bir toplumda bireylerin dil ve diğer simge dizgeleriyle nasıl ehlileştirildiğini inandırıcı bir dille anlatır.

Kültür bir toplumun ürettiği her şeydir: din, bilgi, gelenek, örf ve adetler, sanatlar, mimari, teknikler ve hatta beslenme alışkanlıkları (Mowen ve Minor, 2003). Bireyin düşünce ve davranış süreçlerini de kapsayan kültür, bireyin biyolojik yetenekleri ve psikolojik özelliklerini belirlemese de, onları nerede ve nasıl kullanacağı konusundaki kararlarda belirleyici olur (İslamoğlu, 2003). Kültür, sürekli karşımıza çıkan olaylara verilen karmaşık yapıda, öğrenilmiş tepkidir. İletişim ve dil, inanç ve tavır, değer ve normlar, bireyin kimlik duygusu, sosyal etkileşimler, zaman, zevk, armağan değiş tokuşu ve yeme içme alışkanlıkları bir kültürün diğerinden ayırt edilmesine neden olan etmenlerdir (Karalar, 2005; Sezgin, 1992). Buraya

kadar yapılan cinsellik ve mekân irdelemesinden bu ilişkinin kültürel olarak belirlendiği görülmektedir. Bu nedenle kültürel değişim ve dönüşümü de incelemekte yarar olacaktır.

Küreselleşme, Kadının Evrimi ve Yasal Düzenlemeler

Sosyal ve kültürel yaşamda yaşanan değişiklikler toplumların bazı yeğlemelerini değiştirir ve toplumların olayları değerlendirmede ve yargılama benimsedikleri ölçütler değişir. Özellikle Endüstri devrimi yaşamın tüm alanlarında değişikliklere neden olurken yepyeni bir sınıf olan işçi sınıfını yarattı, kadınlara da ev dışında çalışma olanağı getirerek aile yaşamını radikal bir biçimde etkiledi. Bunu hizmet sektörünün örgütlenmesi izledi. Kadınlara eğitim kapıları zorlamalarla da olsa açıldı. Zorunlu eğitim ve örgütlü sağlık hizmetleri sonucunda hastane, iş yerleri, okul gibi toplu yaşam yerlerinde yemek servisleri başladı. Diğer yandan halkların refah seviyesi yükselince dışarda yemek yeme ailelerin kendilerine sağladığı bir eğlence-dinlenme halini aldı. Tüm bu gelişmeler kadınların evdeki yükünü büyük ölçüde aldı. Bugünün büyüklü kavramı küreselleşme sosyal yaşamı ve aile yaşamını değiştirmeye devam ediyor (Barber, 2000); genç-yaşlı, kadın-erkek herkesi etkiliyor (Berger, 1997); cinsiyetler arası ve aile içi ilişkileri de hızla değiştiriyor (Spigel, 1992).

Hanehalkı dinamiklerini daha iyi anlamak için cinsiyetler arası ilişkilere odaklanan birçok araştırmacı evi sosyal, kültürel, ekonomik ve cinsel ilişkilerin odak noktasına koyuyor (Bowley, Gregory ve McKie, 1997; Domosh, 1998; Burton, 2003; Jacobs, 2003; Mallett, 2004; Chapman, 2004; Giles, 2004; Pink, 2004; Smith, 2004); kişinin kendisi, ailesi, ulusu, yeri ve bu yeri paylaşanların karşılıklı sorumluluk duygusu gibi olgulardan koparılamayan, coğrafi kavramların en duygusal olan evi, araştırılması mutlaka gerekli bir kavram olarak tanımlıyorlar (Duncan ve Lambert, 2003; Blunt, 2005). Coğrafya ve konut çalışmaları yakın tarihlerde konut bölgeleri ayrımcılığı, evden eve taşınma, konum, soylulaştırma ve bunun hane halkı demografik verilerinde yarattığı değişim, ev mimarisi, nesnelere materyal kültürü ve kullanımları gibi konulara eğiliyorlar (Hitchings, 2004).

1970'li yıllarda şaha kalkan kadın hareketleri sonucunda dünyada birçok kadın farklı mesleklerde yüksek başarı gösteriyor, ödüller alıyor. Ancak ev halen ataerkil ilişkilerin yaratılması, üretilmesi ve sürdürülmesinin bir sahası olarak görülüyor ve evdeki roller kadının isteyebileceği hızda değişmiyor (Morgan, 1985). Üstelik, yaşamında çok sayıda rol ve sosyal ilişki olduğundan kadınlar doğal olarak bağlamsaldır. İşleyen evi ve çocuklarını düşünmek gibi ataerkil bir değere sahip olduklarından işi evden evi işten ayırt etmeleri zordur. Bu

nedene kadının yaşamı erkeğinkine göre çok daha ezinçlidir (Richter, 1990).

Arza Churchman ve Irwin Altman'ın (1994) derlediği bir yayında bu konuda önemli çıkarımlar var. Farklı sınıf ve farklı alt-kültürlerden olan, hatta göçmen kadınların dahi fiziksel çevrede yaşama mücadelelerini konu edinen çeşitli yazılarla ilerleyen bu yapıtta en önemli saptama Molyneux'ye (1985) dayalı olarak editörlerin yaptığı saptamadır: 'Cinsiyetler arası farklar tartışılırken pratik ve stratejik sorunların ayrı tutulması gerekir. Pratik konular barınma, beslenme, sağlıklı çevre, servisler gibi konuları içerir ve mevcut cinsellik ve mekân ilişkilerinde hiç de sanıldığı gibi önemli roller oynamazlar. Yasa önünde eşitlik, mülkiyet hakkı, evdeki cinsiyet yüklü rollerdeki değişiklik ve karar verme süreçlerine katılım sosyal kurumlarda kodlanmış önemli stratejik değişikliklerdir'. Özeti şu ki; içinde yaşanan dönemlere uygun yasal düzenlemeleri geliştirememiş ve veya yerleştirememiş toplumlarda mekânda kadın/erkek eşitliğinden söz etmek neredeyse olanaksızdır. Kültürel değişim tabii ki uzun sürer ama alt yapısı yoksa hiç gerçekleşemez!

Bu değişimler konusunda doğal olarak sosyal sınıflar ve alt-kültürel yapılar gelinen düzeyi farklı yansıtabilirler. Foucault tüm dünya entelektüellerinin çok benzer düşünce ve davranışlar sergilediğini söylemiştir. Bu konuda acaba biz ne durumdayız sorusu tarafımızdan ilgi çekici bir soru olarak algılanmış ve bunu belirlemeye yönelik çok kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA TASARIMI VE UYGULANMASI

Büyük ölçekli tarama çalışmalarında genel olarak grup örneklem yöntemi kullanılır. Bu çalışmada da benzer özellik gösteren birimler bir araya getirilerek kümeler oluşturulmuştur. Trabzon kentinde kadın nüfusu yaş (15-29 **genç** yaş, 30-49 **orta yaş** gurubu, 50 ve üzeri **yaşlı** grup), eğitim durumu (üniversite mezunu olan, olmayan), gelir düzeyi (alt, orta, üst düzey) ve çalışma durumu (çalışıyor, çalışmıyor) değişkenleri dikkate alınarak benzer özellik gösteren birimler bir araya getirecek şekilde gruplar oluşturulmuştur. Anket belirlenen grupları temsil edecek şekilde Trabzon kentinde farklı semtlerde yaşayan kadınlara uygulanmıştır. Anket deneğin kişisel özellikleri, konutun özellikleri, konutun kullanımı ve ilk ve son evlerinin krokisinin (mevcut ve çocukluk evi) çiziminden oluşmaktadır.

Ankette kadın için evin olası anlamlarını sınırlamamak ve çeşitliliği ortaya çıkarabilmek adına sorular açık uçlu sorulmuştur. Farklı varsayımları sınamak üzere 29 soru ve iki çizimden oluşan anketin bu makalede sadece birkaç sorusu yorumlanmıştır.

Veriler SPSS programı kullanılarak betimsel ve ilişkisel çözümlemelere tabi tutulmuştur. Çalışmada Frequencies, Ki-kare ve Likelihood Ratio testi uygulanmış ve çapraz tablolar yorumlanmıştır. Öncelikle çalışmada yanıt gruplarının görülme sıklıkları ve yüzdelere yer verilmiştir. Grupların karşılaştırılmasında kullanılan verilerin sınıflandırılmış veri olması nedeni ile **ki-kare** testi uygulanmıştır. Ki-kare testinin uygulaması aşamasında hücrelerin %20'den fazlasında 5'den küçük değer olması durumunda ki-kare dağılımının kesikli ve çarpık olması nedeni ile $2 \times c$, $r \times 2$ ve $r \times c$ düzeni için **Likelihood Ratio** testi uygulanmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. İlişkisel analizlerde farkın kaynağını gösterebilmek için çapraz tabloda yer alan "Adjusted Residual" değerinin 2'den büyük olduğu hücreler üzerinden yorum yapılmıştır.

Tablo1'de anket uygulanan kadınların kişisel özelliklerine yer verilmiştir. Anket uygulanan kadınların % 25,8'i 30 yaş ve altı, % 32,2'si 31-40 yaş grubu, % 25,4'ü 41-50 yaş grubu ve %16,7'si 51 yaş ve üzeri grubundadır. Genel olarak yaş gruplarına bağlı örneklem dağılımlarının dengeli olduğu görülmektedir.

Eğitim durumu saptamasında kadınların % 51,9'unun ortaöğrenim, % 44,7'sinin yükseköğrenim ve % 3,4'ünün ise okuryazar olduğu görülmektedir. Örneklemdeki kadınların çalışma durumuna bakıldığında ise % 46,8'i çalışıyor, % 41,6'ı çalışmıyor, dönem dönem çalışanlar ve emekliler ise daha küçük bir grubu oluşturuyor.

Kadınların çalışma alanını % 42,1 ile ev hanımları, %23,2 ile eğitimle ilgili meslekler, % 15,0 'ini diğer memurlar oluşturmaktadır. Diğer gruplar Tablo1'de yer almaktadır. Örneklemdeki kadınların medeni durumuna bakıldığında % 86,1'i evli, %13,9'u bekârdır. Örneklemdeki kadınların önemli bir çoğunluğu çocuk sahibi, sadece %14,7'si çocuk sahibi değildir.

Kadınların gelir durumuna bakıldığında örneklemin yarıya yakını aylık 1000-2999 TL gelir durumuna sahiptir. Diğer gelir düzeyleri ve oranları Tablo1'de yer almaktadır. Kadın ile birlikte evde yaşayan kişi sayısına bakıldığında en çok % 30 ile 4 kişi bulunmaktadır. % 25,3 ile 3 kişilik ve % 23,4 ile 5 kişilik hane halkları çalışmada yer almaktadır. Diğer gruplara ait değerler Tablo2'de verilmiştir. Yaşanılan yere bakıldığında deneklerin önemli bir çoğunluğu şehir merkezinde (%75,5) yaşamaktadır.

Tablo 2.
Denek Profili

Örneklemin özellikleri	Grup	Sayı	%
Yaş	30 yaş ve altı	68	25,8
	31-40 yaş	85	32,2
	41 -50 yaş	67	25,4
	51 yaş ve üzeri	44	16,7
Eğitim durumu	Okuryazar	9	3,4
	Ortaöğrenim	137	51,9
	Yükseköğrenim	118	44,7
Çalışma durumu	Dönem dönem	5	1,9
	Emekli	26	9,7
	Evet	125	46,8
	Hayır	111	41,6
Meslek-çalışma alanı	Eğitim	59	23,2
	Sağlık	17	6,7
	Mühendis	9	3,5
	Memur	38	15,0
	Ev hanımı	107	42,1
	Serbest	24	9,4
Medeni durum	Bekar	37	13,9
	Evli	230	86,1
Çocuk sayısı	Çocuk yok	33	14,7
	1 çocuk	44	19,6
	2 çocuk	77	34,4
	3 çocuk	50	22,3
	4 çocuk ve üzeri	20	8,9
Gelir durumu	1000 tl den az	22	9,8
	1000-2999 tl	107	47,6
	3000-4999 tl	62	27,6
	5000-6999 tl	27	12,0
	7000 tl ve üzeri	7	3,1
Evde yaşayan kişi sayısı	1kişi	7	2,6
	2kişi	48	18,1
	3kişi	67	25,3
	4kişi	81	30,6
	5kişi ve üzeri	62	23,4
Yaşadığı yer	Şehir dışı	59	22,3
	Şehir merkezi	200	75,5
	Mevsimlik	6	2,3

Örnekleme yer alan kadınları yaşadığı evlerin özelliklerine bakıldığında önemli çoğunluğu tekil ya da site içinde apartman dairesinde yaşamaktadır. Kadınların yaşadığı evlerin salon hariç oda sayısına bakıldığında yarıdan fazlasının 3 odalı evde yaşadığı görülmektedir. Evlerin büyüklüğü ise çoğunlukla 100 m² ile 180 m² arasında değişmektedir. Konutta yaşama süresi ise % 39,2'si 1-5 yıl, % 21,2'si 6-10 yıl, % 17,3 11-15 yıldır.

Diğer süreler Tablo3'de yer almaktadır. Deneklerin konut değiştirme sıklığı incelendiğinde % 26,2 ile en çok 4 kez ve üzeri, %3 ile en az hiç olarak belirtilmiştir. Evin mülkiyet durumuna bakıldığında önemli bir çoğunluğunun ev sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.
Denek Konutları Profili

Konutun özellikleri	Grup	Sayı	%
Ev tipi	Müstakil konut	33	12,5
	Tekil apartman dairesi	108	40,9
	Site içinde apartman dairesi	123	46,6
Oda sayısı (salon hariç)	2 odalı ve daha az	33	13,0
	3 odalı	162	64,0
	4 odalı	48	19,0
	5 odalı ve üzeri	10	4,0
Konutun büyüklüğü	100 m ² den az	27	12,1
	100-119 m ²	45	20,1
	120-139 m ²	79	35,3
	140-179 m ²	52	23,2
	180 m ² ve üstü	21	9,4
Konutta yaşama süresi	1yıldan az	10	3,8
	1-5 yıl	102	39,2
	6-10 yıl	55	21,2
	11-15 yıl	45	17,3
	16-20 yıl	23	8,8
	20 yıldan fazla	25	9,6
Konut değişikliği	Hiç	8	3,0
	1kez	61	22,8
	2kez	47	17,6
	3kez	50	18,7
	4kez ve üzeri	70	26,2
Mülkiyet durumu	Ev sahibi	185	69,3
	Kiracı	69	25,8
	Diğer	11	4,1

GENEL BULGULAR

Çalışmada kadınlardan evlerini en iyi anlatan 5 sözcük yazmaları istenmiştir. Kadınlar evlerini anlatırken “rutubetli, güneşli, kullanışlı, manzaralı, evim, şirin, sıcak, soğuk büyük, bahçeli” gibi ifadeler kullanmışlardır. Kadınlar tarafından belirtilen ifadeler “fiziksel, nesnel, işlevsel, psiko-sosyal-kültürel ve duyusal-duyumsal” gibi kavramlar altında sınıflandırılmıştır. Tablo3’te kadınların evlerini anlatırken kullandıkları ifadeleri belirlenen başlıklara bağlı olarak kaç kez tekrarladıkları görülmektedir.

Kadınların evlerini anlatırken ağırlıklı olarak nesnel özelliklerden söz ettikleri (% 67,9) görülmektedir. %35,4’u en az 1 kez, %17,7’si 2 kez, %8,6’sı 3 kez,% 4,9’u 4 kez ve % 1,2 ‘si 5 sözcüğü nesnel özelliklerden seçmiştir. Diğer öne çıkan özellik ise psiko-sosyal-kültürel (% 65) özelliklerdir. %34,2 ‘i 1 kez, %20,6’i iki kez, % 7,4’ü 3 kez ve % 2,9’u 4 kez psiko-sosyal-kültürel özelliklere değinmiştir. Kadınların evlerini anlatmada en az kullandıkları özellik ise fiziksel konfor ve duyusal-duyumsal özelliklerdir. % 31,4’ü duyusal-duyumsal, % 21’i fiziksel konfor özelliklerinden bahsetmiştir (Tablo4). Fiziksel konfor kadınların evlerinde en az umursadıkları özellik gibi görünmektedir.

Tablo 4.
Evi Tanımlamada Kullanılan Kavram ve Betimlemeler

Çağrışım sınıfları	Örnekler	Evin anlatımı (5 kelime)/ Maddelerin söylenme sıklığı % Değinenler					Değınmeyen
		1kez	2 kez	3 kez	4 kez	5 kez	
Fiziksel konfor	Rutubetli, güneşli, sağlıksız	19,3	1,2	,4	-	-	79,0
Nesnel özellikler	110 m ² , büyük, bahçeli, asansörlü, 4 odalı, site içinde	35,4	17,7	8,6	4,9	1,2	32,1
İşlevsel özellikler	Kullanışlı, manzaralı, iyi örgütlenmiş	40,3	5,8	,8	-	-	53,1
Psiko-sosyal-kültürel	Rahat, sakin, ferah, berbat, yuvam, evim, şirin	34,2	20,6	7,4	2,9	-	35,0
Duyusal-duyumsal	Sıcak, soğuk, karanlık, sesiz, renkli	27,3	2,9	1,2	-	-	68,6

Evin Mekânlarının Kullanılma Sıklığı ve Sevilme Durumu

Kadınların evlerinde öncelikli kullandıkları mekânlara bakıldığında 1. sırada % 71 ile mutfak 2. sırada % 37,1 ile salon ve 3. sırada % 54,3 yatak odası gelmektedir. Kadının konutta en çok sevdiği mekânlara bakıldığında salon ve mutfak 1. ve 2. sırada birbirlerine yakın değerler almıştır. 1. sırada en çok sevilen mekân % 33,3 ile salon ve % 31,7 ile mutfak, 2. sırada % 28,2 ile yine salon ve %27,3 ile mutfak gelmektedir. 3. Sırada en çok sevilen mekân ise % 31,8 ile yatak odası gelmektedir. Diğer mekânlara ait kullanım önceliği ve sevme derecelerine ait değerler Tablo5'te yer almaktadır.

Tablo 5.
Evin Mekânlarının Kullanılma ve Sevilme Durumu

Mekan	Kullanım önceliği (%)			Sevme derecesi (%)		
	1.sırada	2.Sırada	3.sırada	1.sırada	2.Sırada	3.sırada
Salon	17,6	37,1	10,3	33,3	28,2	10,2
Oturma O.	5,3	22,7	7,3	12,5	11,4	-
Mutfak	71,0	23,8	3,8	31,7	27,3	21,0
Yatak O.	4,2	7,0	54,3	12,1	15,0	31,8
Çocuk odası	-	,4	5,1	-	2,7	10,2
Banyo	-	4,7	12,8	-	-	11,4
Yemek O.	-	-	-	-	-	-
Balkon/terasa	-	-	2,6	7,5	14,1	14,2
Diğer	1,9	4,3	3,8	2,9	1,4	1,1

Kadının Evinde En Çok Kullandığı Mekânlar İle Kadının Kişisel Özellikleri Arasındaki İlişki

Kadının yaşı ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 2. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, 1. Sırada hiç fark etmezken 2. sırada yer alan mekân kullanımı kadının yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 30,787, df:18, p: ,030, p<0.05). Farkın kaynağı 41-50 yaş grubundaki kadınların 2.

Sırada en sık kullandıkları mekân olarak salonu (%11,9) söylemeleridir (Tablo 6).

Tablo 6.

Kadının kişisel özelliği (yaş) ile kadının evinde en çok kullandığı mekân (2.sırada en çok kullanılan mekân) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi	Kadının kişisel özellikleri: Yaş								LR	df	p
	30 yaş ve altı		31-40 yaş grubu		41-50 yaş grubu		51 yaş ve üzere				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Salon	5,1	-3,5	12,3	,0	11,9	2,1	7,9	1,7			
Oturma odası	7,5	1,4	6,3	-,8	4,3	-1,0	4,0	,4			
Mutfak	8,3	1,6	8,7	,6	4,3	-1,3	2,8	-1,2			
Yatak odası	3,2	1,8	2,8	,6	,8	-1,4	,4	-1,3			
Çalışma odası	,4	1,7	,0	-,7	,0	-,6	,0	-,4	30,787	18	0,030
Banyo	1,2	-,1	,8	-1,2	1,6	,7	1,2	,8			
Diğer	,8	-,6	2,0	,9	1,6	,9	,0	-1,5			

Kadının **yaşı** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 3. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ration testine göre, 3. sırada yer alan mekân kullanımı kadının yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 45,090, df:21, p: ,002, p<0.05). Farkın kaynağı 30 yaş ve altı grupta yer alan kadınlar 3. sırada en sık kullandıkları mekân olarak mutfak (%2,3) ve çocuk odasını (%3,2) belirtirken, 51 yaş ve üzeri kadınlar banyoyu kullandıklarını (%4,2) söylemişlerdir (Tablo 7).

Tablo 7.

Kadının kişisel özelliği (yaş) ile kadının evinde en çok kullandığı mekân (3.sırada en çok kullanılan mekân) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi	Kadının kişisel özellikleri: Yaş								LR	df	p
	30 yaş ve altı		31-40 yaş grubu		41-50 yaş grubu		51 yaş ve üzere				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Salon	4,6	1,7	2,8	-1,0	3,2	,9	,5	-1,7			
Oturma odası	2,8	,8	1,9	-1,0	,9	-1,1	2,3	1,5			
Mutfak	2,3	2,3	,5	-1,3	,9	,2	,0	-1,3			
Yatak odası	12,5	-2,1	20,8	,5	15,3	1,7	9,7	,0	45,090	21	,002
Çocuk odası	3,2	2,5	1,9	,0	,5	-1,2	,0	-1,6			
Banyo	1,4	-2,2	6,5	1,7	1,4	-1,7	4,2	2,2			

Bu kapsamlı ve ülke demografisini simüle eden denek grubunda mutfakların yaştan bağımsız olarak %71 ile birinci sırada söylendiği; yaş ilerledikçe ikinci sıraya oturma odaları ve salonların çekildiği (%11,9); genç yaş grubundan en azından bir kısmının mutfakları 3. sırada belirtmeye başladığı görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle çocuklarını büyütmiş

kadınların ve büyük olasılıkla henüz çocuk sorumluluğu taşımayan kadınların mutfak bağımlılığının az da olsa gerilediği söylenebilir.

Kadının **meslek grubu** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 2. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, 2. sırada yer alan mekân kullanımı kadının meslek grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 51,423, df:30, p: ,009, $p<0.05$). Farkın kaynağı ev hanımlarının 2. sırada en sık kullandıkları mekân olarak oturma odasını (%12,3), memurların mutfağı (%5,3), sağlık alanındakilerin yatak odasını (%1,6) ve mühendislerin banyoyu (%0,8) söylemesidir (Tablo 8).

Tablo 8.

Kadının kişisel özelliği (meslek grubu) ile kadının evinde en çok kullandığı mekân (2.sırada en çok kullanılan mekân) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi	Kadının kişisel özellikleri: Meslek grubu												LR	df	p
	Eğitim		Sağlık		Mühendis		Memur		Ev hanımı		Serbest				
	%	Adj Res.	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res			
Salon	10,7	1,3	3,3	,9	,8	-,9	3,3	-,9	15,2	,0	3,7	,2	51,423	30	,009
Oturma O	5,7	,2	,0	-2,3	,8	,0	2,5	-,9	12,3	2,1	1,6	-,7			
Mutfak	4,1	-1,4	,4	-1,8	1,2	,7	5,3	2,0	10,2	,3	2,5	,3			
Yatak O	1,2	-,8	1,6	2,6	,0	-,9	1,2	,3	1,6	-1,7	1,6	1,9			
Çocuk O	,0	-,6	,0	-,3	,0	-,2	,0	-,4	,4	1,2	,0	-,3			
Banyo	1,6	1,0	,8	1,5	,8	2,6	,4	-,5	,8	-1,6	,0	-1,1			
Diğer	,8	-,3	,8	1,7	,0	-,6	1,6	2,4	,8	-1,4	,0	-1,0			

Mutfağın birinci sırada söylenme sıklığı farklı meslek grupları arasında bir farklılık göstermezken istatistikler ev hanımlarının zaman zaman pişirme etkinliğine ön hazırlık yapılan ve yakın komşuların ağırlandığı oturma odasını 2.sırada belirtmeleri, eve işten aileye yemek hazırlama telaşı içinde dönen memurların yine de mutfağı yeğlemeleri şaşırtıcı değildir. Sağlık alanlarında çalışan ve bütün gün ayakta kalan kadınların az da olsa dinlenmeye zaman ayırmaları da doğaldır.

Kadının **medeni durumu** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 1. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ration testine göre, 1. sırada yer alan mekân kullanımı kadının medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 22,851, df:4, p: ,000, $p<0.05$). Farkın kaynağı bekâr olan kadınların 1. sırada en sık kullandığı mekân olarak salonu (%4,2) ve yatak odasını (%2,3) belirtmesine karşın, evli olanlar mutfağı (%65,6) belirtmesidir (Tablo 9). İşte yaşamsal gerçek burada saklıdır. Bekâr kadının eve sahip çıkma, evi yönetme ve bu açıdan birilerine hesap verme zorunluluğu yoktur. Evli kadın eşine ve çocuklarına karşı

önemli bir sorumluluk üstlenerek dinler ve siyasetlerle yazılmış gelenekleri sürdürme durumundadır.

Tablo 9.

Kadının kişisel özelliği (medeni durum) ile kadının evinde en çok kullandığı mekan (1.sırada en çok kullanılan mekan) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi Mekan (1.sıra)	Kadının kişisel özellikleri: Medeni Durum				LR	df	p
	Bekar		Evli				
	%	Adj Res.	%	Adj Res			
Salon	4,2	2,2	13,4	-2,2	22,851	4	,000
Oturma O	1,5	1,7	3,8	-1,7			
Mutfak	5,3	-4,6	65,6	4,6			
Yatak O	2,3	4,0	1,9	-4,0			
Diğer	,4	,4	1,5	-,4			

Kadının **medeni durumu** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 2. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, 2. sırada yer alan mekân kullanımı kadının medeni durumuna göre yine anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 18,231, df:6, p: ,006, p<0.05). Farkın kaynağı bekâr olan kadınların 2. sırada en sık kullandığı mekân olarak mutfak (% 5,9) ve yatak odasını (% 2,3) söylemesi, evli olanların ise salonu (% 35,2) söylemesidir (Tablo 10).

Tablo 10.

Kadının kişisel özelliği (medeni durum) ile kadının evinde en çok kullandığı mekân (2.sırada en çok kullanılan mekân) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi Mekan (2.sıra)	Kadının kişisel özellikleri: Medeni Durum				LR	df	p
	Bekâr		Evli				
	%	Adj Res.	%	Adj Res			
Salon	2,0	-3,0	35,2	3,0	18,231	6	,006
Oturma O	2,3	-,8	20,3	,8			
Mutfak	5,9	2,8	18,0	-2,8			
Yatak O	2,3	2,5	4,7	-2,5			
Çocuk O	,0	-,4	,4	,4			
Banyo	,4	-,6	4,3	,6			
Diğer	,8	,4	3,5	-,4			

Verilere dikkatle bakıldığında aslında bekâr kadınların evlerini çok yoğun kullanmadığı; buna karşın evli kadınların 2. önemli seçeneğinin aynı anda akşam yemeklerinin de yendiği yer olan salon olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca salonların bizim kültürümüzde ev hanımlarının kadın arkadaşlarını ağırladığı yerler olduğu da bilinmektedir.

Kadının **çocuk sayısı** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 1. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ration testine göre, 1. sırada yer alan

mekân kullanımı kadının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 31,597, df:16, p: ,011, p<0.05). Farkın kaynağı çocuğu olmayan kadınların 1 sırada en sık kullandığı mekân olarak salonu (% 4,1), mutfak (% 6,4), yatak odasını (% 1,8) ve diğer mekânları (% 0,9) söylemesidir. (Tablo 11).

Tablo 11.

Kadının kişisel özelliği (çocuk sayısı) ile kadının evinde en çok kullandığı mekan (1.sırada en çok kullanılan mekan) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi	Kadının kişisel özellikleri:										LR	df	p
	Çocuk sayısı												
	Çocuk yok		1 çocuklu		2 çocuklu		3 çocuklu		4 ve üzeri çocuklu				
Mekan (1.sıra)	%	Adj Res.	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res			
Salon	4,1	2,2	3,2	,2	4,5	-,5	2,3	-1,1	,9	-,6	31,597	16	,011
Oturma O	1,4	1,2	,5	-,9	1,8	,2	,9	-,4	,5	,1			
Mutfak	6,4	4,4	15,9	,8	27,3	1,2	19,1	1,7	6,4	-,1			
Yatak O	1,8	3,2	,5	-,4	,0	-1,9	,0	-1,5	,9	1,9			
Diğer	,9	2,0	,0	-1,0	,5	-,4	,5	,1	,0	-,6			

Kadının **gelir durumu** ile kadının evinde en çok kullandığı mekânlardan 3. sırada yer alan mekân arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, 3. sırada yer alan mekân kullanımı kadının gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 34,188, df:21, p: ,035, p<0.05). Farkın kaynağı 1000 TL'den az gelir durumu olan kadınlar 3. sırada en sık kullandığı mekân olarak çocuk odasını (% 4,0) söylerken, 7000 TL ve üzeri gelire sahip kadınların oturma odasını (%2.0) söylemesidir (Tablo 12).

Tablo 12.

Kadının kişisel özelliği (gelir durumu) ile kadının evinde en çok kullandığı mekan (3.sırada en çok kullanılan mekan) arasındaki ilişkinin gösterimi

Mekan kullanım derecesi	Kadının kişisel özellikleri:										LR	df	p
	Gelir durumu												
	1000 TL'den az		1000-2999 tl		3000-4999 tl		5000-6999 tl		7000 tl ve üzeri				
Mekan (3.sıra)	%	Adj Res.	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res	%	Adj Res			
Salon	2	,2	7	-1,2	9	1,7	2	-,3	0	-,9	34,188	21	,035
Oturma O	0	-1,3	9	,8	5	,3	0	-1,5	2	2,1			
Mutfak	0	-,9	4	,2	2	-,2	1	,0	1	1,4			
Yatak O	9	-,5	55	,7	27	-1,4	17	1,6	3	-,7			
Çocuk O	4	3,3	7	1,1	0	-2,1	0	-1,3	0	-,6			
Banyo	1	-,8	10	-,4	8	,7	3	,2	1	,2			
Balkon/Veranda	0	-,7	2	-,3	3	1,6	0	-,8	0	-,4			
Diğer	2	1,9	1	-1,8	3	,9	1	,2	0	-,5			

Bunun nedeni çok açıktır. Dar gelirlilerin evlerinde oda sayısı hane halkı nüfusuna göre o kadar azdır ki genelde çocuklara ayrılan mekân zorunlu olarak çok amaçlı bir biçimde kullanılmaktadır.

Konutta Değişiklik Talebi

Konutta değişiklik istenen mekânlara bakıldığında en çok değişiklik istenen mekân en çok kullanılan mekân olan mutfakla örtüşmektedir (% 47,7). Mutfak, salon (%29,8) ve banyo (29,6) izlemektedir (Tablo13).

Tablo 13.
Konutta Değişiklik Yapma Talebi

Mekân	Değişiklik isteği	
	Var	Yok
Salon	29,8	70,2
Oda	24,7	75,3
Mutfak	47,7	52,3
Yatak O.	15,9	84,1
Banyo	29,6	70,4
Balkon/teraz	11,9	88,1
Wc	8,8	91,2

Konutta istenen değişiklik tipine bakıldığında mekân ölçeğinde mutfakta kadınların % 27'si yenileme, % 20,7'si plan şemasında değişiklik istemiştir. Salonda istenen değişiklik ise % 21,6 ile yenileme ve % 8,2 ile plan şemasına değişiklik talebi şeklindedir. Konutun geneli için ise kadınların % 51,9'u yenileme, % 28,4'u plan şemasında değişiklik ve % 4,9'u ise hem yenileme hem de plan şemasında değişiklik istemektedir (Tablo14).

Tablo 14.
Deneklerin Talep Ettiği Değişiklik Türleri

Birim		Değişiklik isteği			
		Belirtilmemiş	Yenilemek	Plan şemasında değişiklik	Yenilemek/ Plan şemasında değişiklik
Mekan	Salon	70,2	21,6	8,2	-
	Oda	75,3	16,5	8,2	-
	Mutfak	52,3	27,0	20,7	-
	Yatak O.	84,1	12,9	2,9	-
	Banyo	80,4	12,2	7,4	-
	Balkon/teraz	88,1	4,2	7,7	-
	WC	91,2	7,0	1,8	-
Ev	Toplam	14,8	51,9	28,4	4,9

Buradan çeşitli yorumlar çıkarılabilir. Ama en önemlisi şudur; kişi en çok özdeşleştiği yeri en iyi en, en düzgün, en istediği gibi görmek ister. Kadının çocukluk evinden en iyi

anımsadığı ve yeniden sahip olmak istediği mekânlar arasında da bahçelerden sonra yine mutfak ve aşhaneler başı çekmektedir (Tablo 15).

Tablo 15.
Çocukluk Evinde Özlenen Özelliklerin Dağılımı

Çocukluk evinde özlenen özellik	Örnek	Özleme Durumu (%)	
		Belirtilmemiş	Belirtilmiş
Çevresel özellikler	bahçeli, merkeze yakın vb.	53,1	38,7
Konutun özellikleri	müstakil, salonu geniş	52,0	39,8
Sahne/an	hep beraber oturur sohbet ederdik, sobanın etrafında toplanırdık	73,4	18,4
Duygu	huzurlu, mutlu	77,9	13,9
Kişi	anne, baba, komşular	75,8	16,0
Mekân ismi	mutfak, aşhane, oda, balkon	47,9	52,1

Çalışmada yer alan kadınların yaşadıkları evlerin kime yakın olmasını istedikleri ile ilgili soruya gelen cevaplar değerlendirildiğinde, kadınların evinin yakın olmasını istedikleri kişiler arasında aile % 77,4 ile birinci sırada yer almaktadır. Arkadaş/sevgili % 10,2, akraba % 7,9 ve hiç kimse % 4,5 oranında söylenmiştir. Evlerinin yakın olmasını istedikleri kişileri tercih nedeni olarak ilk üç sırada dayanışma/yardımlaşma (% 34,4), aileye bağlılık (%27,2) ve daha rahat görüşebilmek (23,8) gelmektedir (Tablo16).

Tablo 16.
Evinin yakın olmasını istediği kişi ve nedeni ile ilgili dağılım

İstenen kişi		Kişinin tercih nedeni	
Kişi ismi	%	Nedeni	%
Hiç kimseye	4,5	Dayanışma/Yardımlaşma	34,4
Ailem	77,4	Kafa dinlemek	2,6
Akraba	7,9	Daha rahat görüşebilmek	23,8
Arkadaş/Sevgili	10,2	Sevmek	11,9
		Aileye bağlılık	27,2

Ayrıca incelenen kültürde mekânlara ilişkin mahremiyet yeğlemesi sıralamasında %29,7 ile mutfakın 3. sırada ifade edilmesi ve bir yabancıyı aniden mutfakı görmesinden rahatsızlık duyulması oranının (%23,1) yüksek olması, mutfakın kültürümüzde yukarıda betimlendiği gibi *kadın, gizemli, saklı, karanlık, mahrem* gibi tanımlamalarla pekâlâ örtüştüğünü göstermektedir.

Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular

Kadın, aile bireyleri ile evdeki mekânları eşleştirildiğinde mutfak (% 78,5) kendisi, salonu (%54,1) ve çalışma odasını (%37,0) erkek ile ve mutfak, salon ve çalışma odasının dışındaki diğer mekânları çocuk ile eşleştirmektedir (Tablo 17).

Tablo 17.*Aile Bireyleri İle Eşleştirilen Mekânların Dağılımı*

Aile bireyi	Mekân (%)								
	Mutfak	Salon	Çocuk Odası	Banyo	WC	Çalışma Odası	Balkon	Oturma Odası	Yatak Odası
Kadın	78,5	22,3	4,8	22,2	-	22,2	29,4	17,0	10,8
Erkek	5,8	54,1	-	11,1	-	37,0	23,5	23,4	24,3
Çocuk	4,7	10,1	95,2	42,9	66,7	29,6	41,2	29,8	43,2
Aile	-	13,5	-	-	33,3	-	5,9	12,8	8,1
Diğer	11,0	-	-	23,8	-	11,1	-	17,0	13,5

Kadının Aile Bireyleriyle Eşleştirdiği Mekânlar ile Kadının Kişisel Özellikleri Arasındaki İlişki

Kadının **medeni durumu** ile kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**salon**) eşleştirme durumu arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**salon**) eşleştirme durumu kadının medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 12,144, df:3, p: ,007, p<0.05). Farkın kaynağı bekâr kadınların salonu kadın (% 6,1) ile evli kadınların erkek (% 50,0) ile eşleştirmesidir (Tablo 18).

Tablo 18.*Kadının kişisel özellikleri (**medeni durumu**) ile aile bireylerinin evdeki mekânlarla eşleşme durumu (**salon**) arasındaki ilişkinin gösterimi*

Salon ile aile bireylerinin eşleşme durumu	Kadının kişisel özellikleri: medeni durum				LR	df	p
	Bekâr		Evli				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Kadın	6,1	2,8	16,2	-2,8	12,144	3	,007
Erkek	4,1	-2,1	50,0	2,1			
Çocuk	,0	-1,6	10,1	1,6			
Aile	2,7	1,0	10,8	-1,0			

Kadının sahip olduğu çocuk sayısı ile kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**oturma odası**) eşleştirme durumu arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**oturma odası**) eşleştirme durumu kadının sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 30,947, df:16, p: ,014, p<0.05). Farkın kaynağı çocuğu olmayan kadınların oturma odasını kadın (% 7.1) ile 1 çocuğu olan kadınların erkek (% 11.9) ile 4 ve daha fazla çocuğu olan kadınların çocuk (% 11.9) ile eşleştirmesidir (Tablo 19).

Tablo 19.

Kadının kişisel özellikleri (**çocuk sayısı**) ile aile bireylerinin evdeki mekânlarla eşleşme durumu (**oturma odası**) arasındaki ilişkinin gösterimi

Oturma odası ile aile bireylerinin eşleşme durumu	Kadının kişisel özellikleri: çocuk sayısı										LR	df	p
	Çocuk yok		1 çocuk		2 çocuk		3 çocuk		4 çocuk ve fazlası				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Kadın	7,1	2,8	2,4	-,5	4,8	-,6	2,4	-,2	,0	-1,1			
Erkek	2,4	-,2	11,9	2,5	9,5	,1	,0	-1,6	,0	-1,3			
Çocuk	,0	-1,6	2,4	-1,5	7,1	-1,3	9,5	1,6	11,9	3,6	30,947	16	,014
Aile	,0	-,9	2,4	,0	7,1	1,1	2,4	,2	,0	-,9			
Diğer	2,4	,2	2,4	-,5	9,5	1,1	2,4	-,2	,0	-1,1			

Kadının gelir durumu ile kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**yatak odası**) eşleştirme durumu arasındaki ilişkiyi görmek için uygulanan Likelihood Ratio testine göre, kadının aile bireylerini evdeki mekânlarla (**yatak odası**) eşleştirme durumu kadının gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (LR: 22,989, df:12, p: ,028, p<0.05). Farkın kaynağı 1000-2999 TL gelire sahip kadının yatak odasını çocuk (% 33,3) ile 3000-4999 TL gelire sahip kadının yatak odasını kadın ile, 5000-6999 TL gelire sahip kadının yatak odasını erkek (% 9,1) ile eşleştirmesidir. (Tablo 20).

Dar gelirli olan yatak odası kimi zaman küçük çocuklarıyla paylaştığı bir oda gibi görünmektedir. Orta gelir grubundaki ev kadınlarının yatak odalarına bağlılığı sürmektedir denebilir. Üst orta gelir grubunda ise büyük olasılıkla dinleme gereksinmesi içinde işten eve dönen erkeğin bir süre dinlendiği bir yer olabilir mi acaba? Yoksa bu oran bir miktar kadının çalışma odasını erkekten devraldığını mı göstermektedir?

Tablo 20.

Kadının kişisel özellikleri (**gelir durumu**) ile aile bireylerinin evdeki mekânlarla eşleşme durumu (**yatak odası**) arasındaki ilişkinin gösterimi

Yatak odası ile aile bireylerinin eşleşme durumu	Kadının kişisel özellikleri: gelir durumu								LR	df	p
	1000 tl den az		1000-2999 tl		3000-4999 tl		5000-6999 tl				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Kadın	,0	-,4	3,0	-1,4	9,1	2,3	,0	-,8			
Erkek	3,0	1,8	9,1	-1,3	3,0	-1,1	9,1	2,5			
Çocuk	,0	-,8	33,3	2,5	6,1	-1,2	,0	-1,7	22,989	12	,028
Aile	,0	-,3	9,1	1,6	,0	-1,1	,0	-,7			
Diğer	,0	-,4	3,0	-1,8	9,1	1,8	3,0	,6			

SONUÇ

Özellikle 90'lı yıllardan beri mimarlık yazınında yukarıda değinilen biçimlerde gündeme gelen kadınla ilgili en önemli kaygı kadının mekânsal özgürlüğüdür. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuyla birlikte, Batı'da kabul edilen en son medeni yasa

olması, kanunun laik ve çağdaş olması, akla ve bilime dayanması, açık ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, pratik ve esnek olması nedeniyle, İsviçre Medeni Kanunundan yorumlana ilk medeni yasa, 17 Şubat 1926'da TBMM'de görüşülmüş ve 743 sayılı 'Türk Medeni Kanunu' olarak kabul edilmiştir. Medeni Kanunun kabul edilmesiyle Türk aile yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Yeni ve ileri bir aile düzeni yaratılmıştır. Çok kadınla evlilik yerine tek kadınla evlilik kuralı getirilmiş ve evlilikte erkek ile kadın arasında eşitliğin sağlanmasına çalışılmıştır. Kanun ile ailenin kurulması (evlenme) ve bozulması (boşanma) devlet kontrolüne alınmış ve miras konusunda kız ve erkek çocuklar arasında eşitlik sağlanmıştır. Bu arada evlenme akdi dini bir hüviyetten laik bir yapıya kavuşturulmuştur. Diğer taraftan çalışma hayatında, meslek seçiminde ve eğitimden yararlanma konularındaki kadın erkek eşitsizliği büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Kadınların Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınmasına gelince 1930 yılından itibaren çıkarılan bir dizi yasa ile önce Belediye seçimlerine katılma, sonra köylerde muhtar olma ihtiyar meclislerine seçilme hakkı tanınan kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakları, 5 Aralık 1934'de Anayasa ve Seçim Kanunu'nda yapılan yasa değişikliği ile tanınmıştır. Ülkemizde kadın özgürlüğünün alt yapısı nerdeyse 90 yıldır hazırdır.

Molyneux (y.a.g.y) yukarıda da belirtildiği gibi 'cinsler arası farklar tartışılırken pratik ve stratejik sorunların ayrı tutulması gerekir. Pratik konular barınma, beslenme, sağlıklı çevre, servisler gibi konuları içerir ve mevcut cinsellik ve mekân ilişkilerinde hiç de sanıldığı gibi önemli roller oynamazlar. Yasa önünde eşitlik, mülkiyet hakkı, evdeki cinsiyet yüklü rollerdeki değişiklik ve karar verme süreçlerine katılım, sosyal kurumlarda kodlanmış önemli stratejik değişikliklerdir', demiştir. Büyük ölçüde doğru olan bu söylem bu araştırma sonuçlarından da anlaşıldığı üzere, ne yazık ki yazgısı kültürle belirlenmiş ve din kaynaklı siyasetlerle pekiştirilmekte olan ülkemiz kadınları için çok da geçerli değildir. Yasal zeminin doğru kurgulanmış olması, cinsiyetlerin eşitliğinin yasa ve yönetmeliklerle sağlanmış olması orta gelir grubunun ev kadınları ve çalışan kadınlarının cinsiyet rolleri üzerinde çok etkili olamamış, evdeki roller ve bunların ev mekânlarına dağılımında kayda değer bir kırılma henüz sağlanamamıştır. Kadın mahrem, gizemli, sınava hazırlanan bir öğrenci gibi asırlardır yapmakta olduğu görevini mutfağında sürdürmektedir.

Çalışmanın ilginç noktalarında bir tanesi şudur: Kadının her zaman yenilemek ve düzenine değişiklik getirmek istediği yer de mutfaktır. Mutfak onun sorumluluk alanı olduğu için onunla özdeşleşmekte ve sürekli iyileştirme ve geliştirme ihtiyacı duymaktadır. Bu gereksinme daha önce çocuk odalarında

da saptanmıştır (Gür, 2013). Çocuk en fazla tek egemenlik alanı olduğunu düşündüğü kendi odasını yenileme ve geliştirme arzusu içindedir. Bu noktada çocuk-çocuk odası arasındaki ilişki ve kadın-mutfak arasındaki ilişki birbirine ayna tutacak nitelikte gibi görünmektedir. Değiştirme talebi bir tür sahiplenişle beraber gelmektedir. Bu durumda orta gelir grubundaki kadın kendini ait hissettiği mutfağa ait olmaktan belki de memnundur. Bu durumda onlar için yapabileceğimiz pek de bir şey yoktur.

KAYNAKLAR

- Appleyard, D. (1970). "Notes on Urban Perception and Knowledge", *EDRA Conference*, pp. 97-101, Pittsburgh.
- Bahadır, Ş. (1998). Konut Mekânlarına Yönelik Kullanıcı Tercihleri, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Barber, R. B. (2000). "Can Democracy Survive Globalization?" *Government and Opposition*, Leonard Schapiro Lectures, London School of Economics, pp. 276.
- Berger, P. L. (1997). Four Faces of Global Culture. *National Interest*, 49, pp. 49.
- Bloomer, J. (1992). "D'OR", Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*, Princeton, New Jersey: Princeton University School Of Architecture, pp.163-182.
- Blunt, A. (2005). "Cultural Geography: Cultural Geographies of Home" *Progress in Human Geography*, 29(4), pp.505-515.
- Bourdieu, P. (1985). The Genesis of The Concept of Habitus and of Field, *Sociocriticism*, 2, pp.11-24.
- Bowley, S.; Gregory, S.; Mckie, L. (1997). "Doing Home: Patriarchy, Caring and Space" *Women's Studies International Forum*, 20(3), pp. 343-350.
- Burton, A. (2003). *Dwelling in the Archive: Women Writing House, Home and History in Late Colonial India*. Oxford: Oxford University Press.
- Chapman, T. (2004). *Gender and Domestic Life: Changing Practices in Families and Households*. Basingstoke, Palgrave: Macmillan.
- Chase, V. (1996). 'Edith Wharton, The Decoration of Houses and Gender In Turn-Of- The-Century America', D. E. Coleman ve C. Henderson (der), *Architecture and Feminism*, New York: Princeton Architectural Press.
- Churchman, A.; Altman, I. (der) (1994). *Women and the Environment: A Perspective on Research, Design and Policy*. New York: Plenum.
- Colomina, B. (1992). "The Split Wall: Domestic Voyeurism". Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space: Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture*. pp. 73-131.
- Domosh, M. (1998). *Geography And Gender: Home, Again?* *Progress in Human Geography* 22, pp. 276-82.

- Duncan, J. S.; Lambert, D. (2003). "Landscapes of Home". Duncan, J.S., Johnson, N.C. ve Schein, R.H. (der), *A Companion to Cultural Geography*, Oxford: Blackwell, pp.382-403.
- Eisenman, P. (1991). "Strong Form, Weak Form". *Architecture in Transition: Between Deconstruction and Newmodernism*, Peter Noever ve Regina Haslinger (der). Munich: Prestel. pp. 32-43
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society*. New York: Norton.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E.H. (1975). *Life History and the Historical Moment*. New York: Norton.
- Everitt, J.; Cadwallader, M. (1972). "The Home Area Concept in Urban Analysis: The Use of Cognitive Mapping and Computer Procedures as Methodological Tools," *EDRA 03: 1.2.4-1.2.13*.
- Foucault, M. (1959). *Archaeology of Knowledge*, A. M. Sheridan Smith (çev), Londra: Routledge, 2002-oriijinali Paris: Gallimard, 1969.
- Giles, J. (2004). *The Parlor and the Suburb: Domestic Identities, Class, Femininity and Modernity*. Oxford: Berg.
- Gill, B. (1987). *Many Masks: A Life of Frank Lloyd Wright*. New York: Putnam.
- Gür, Ş. Ö. (2013). "How Children Describe Their Houses: Present vs. Ideal", *Child Indicators Research*, September 2013, Volume 6, Issue 3, pp 493-525.
- Gür, Ş. Ö. (1979). "Designing With Men-Women Social Relations in Mind", *ICEP Program Abstracts*. Surrey U, Guildford, İngiltere, p.17.
- Gür, Ş. Ö.; Aşık, Ö. (2004). "Diotima Ya Da Kadınlar", *Mimarist* 14 /4 (Kış), pp.47-53.
- Hasol, D. (1998). *Dans Eden Bina*, *Yapı*, İstanbul, YEM, 203, pp.69-78.
- Hitchings, R. (2004). *At Home with Someone Nonhuman*. *Home Cultures* 1, pp.169-86.
- Ho, M. (1992). "Without A Room of One's Own: Woman's Place in Culture And Space". Arisitidis, A., Karaletsou, C. ve Tsoukala, K. (Der), *Socio-Environmental Metamorphoses (Proceedings 12th International Conference of The IAPS)*, Chalkidiki, Greece, 11-14 July: [Http://laps.Scix.Net/Cgi-Bin/Works/Show?laps_12_1992_1_281](http://laps.Scix.Net/Cgi-Bin/Works/Show?laps_12_1992_1_281)
- Ingraham, C. (1992). *Initial Properties: Architecture and the Space of the Line*. Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*: Princeton, New Jersey, Princeton University School of Architecture. pp. 255-271.
- İslamoğlu, H. (2003). *Tüketici Davranışları*, İstanbul: Beta.
- Jacobs, J.M. (2003). Editorial: Home Rules. *Transactions of The Institute of British Geographers* NS 28, pp. 259-63.
- Karalar, R. (2005). *Çağdaş Tüketici Davranışı*. Eskişehir: Birlik.
- Mallett, S. (2004). *Understanding Home: A Critical Review of the Literature*. *The Sociological Review* 52, pp.62-89.
- Molyneux, M. (1985). *Mobilization Without Emancipation? Women's Interests, State And Revolution In Nicaragua*. *Feminist Studies* 11(2), pp.227-254.

- Morris, M. (1992). Great Moments in Social Climbing: King Kong and the Human Fly. Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture. pp.1-53
- Mowen, C. J.; Minor, S M. (2003). *Consumer Behavior*. New York: Prince Hall.
- Morgan, D. (1985). *The Family, Politics and Social Theory*. Londra: Routledge and Kegan Paul.
- Mulvey, L. (1992). Topographies of the Mask and Curiosity. Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey, Princeton University School of Architecture. pp.53-72
- Nesbit, M. (1992). "In the Absence of the Parisienne..." Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture. pp. 307-325
- Orleans, P.; Schmidt, S. (1972). "Mapping the City: Environmental Cognition of Urban Residents", EDRA 03:1.4.1-1.4.9.
- Pink, S. (2004). *Home Truths: Gender, Domestic Objects and Everyday Life*. Oxford: Berg.
- Ponte, A. (1992). Architecture and Phallocentrism in Richard Payne Knight's Theory. Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture. pp.273-307
- Richter, J. (1990). Crossing Boundaries between Professional and Private Life. H. Grossman ve N. Chester (der). *The Experience and Meaning of Work in Women's Lives*, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum. pp.143-163.
- Schor, N. (1987). *Reading in Detail: Aesthetics and the Feminine*. New York: Methuen.
- Sezgin, S. (1992). *Global Pazarlama Yönetim Esasları*. İstanbul: İletişim.
- Smith, S J.(2004). "Living Room", *Urban Geography* 25, pp.89-91.
- Spigel, L. (1992). The Suburban Home Companion: Television and the Neighborhood Ideal in Postwar America. Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture. pp. 185-218.
- Tognoli, J. (1980). Differences in Women's and Men's Responses to Domestic Space. *Sex Roles. A Journal of Research* 6, pp. 847-856.
- Tognoli, J. (1982). "The Dichotomy of Domestic Space: Men, Women and the Home". D. Frank (der), *Ventures in Research, Series 9*. Greenvale, NY: Long Island University, pp. 139-165.
- Tümer, G. (1999). "Kadın Ve Mimarlık", *Arredamento Mimarlık* 9, s.94-99.
- Weissman, L.K. (1992). *Discrimination by Design*. Urbana ve Chicago: University of Illinois Press.
- White, P. (1992). "Female Spectator, Lesbian Specter: The Haunting". Beatriz Colomina (der), *Sexuality & Space*. Princeton, New Jersey: Princeton University School of Architecture, pp. 131-162
- Zorlu,T.; Sağsöz, A. (2010). "Müstakil Konut Sitelerinde Kullanıcı Tercihlerine Bağlı Fiziki Müdahaleler: Trabzon Örneği",

ÖZGEÇMİŞ

Şengül Öymen Gür, 40 yıl KTÜ'ye hizmet vermiş olup halen Beykent Üniversitesi öğretim üyesidir. 1964 yılında TED Ankara Kolejinde, 1970 yılında KTÜ Mimarlık Fakültesinde, 1978 yılında Pennsylvania Üniversitesi'nden PhD unvanıyla mezun olmuştur. Gür, IAPS, DRS, CIB, W84, WA, CICA, vb üyesi ve BTI'nın ve The Sustainable Environment Association [SEA]'nın onur üyesidir. Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisinin ve Eğitim Teknolojisi Dergisinin, Beykent FBE dergisinin editörlüğünü, World Architecture'ın bölge editörlüğünü, Ebooks, Design Studies, JADE, JAAB, SRE, Megaron, Gazi ve Trakya Üniversitesi dergilerinin hakemliğini yapmaktadır. 20 adet kitabı, 350 civarında yayını olan Gür, 1972-77 yılları arasında Fulbright, 2002 ve 2008 yılında DAAD burslarına layık görülmüş olup 2008 yılında Mimarlık Vakfı Araştırma Ödülünü kazanmıştır.

Şengül Yalçınkaya Erol, 2001 yılında K.T.Ü. Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldu. 2011 yılında K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi kürsüsünde doktorasını tamamladı. Şu an K.T.Ü İç Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesidir. Çevre psikolojisi alanında çalışmalarına devam etmektedir.